

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Dialecticæ

Dieterich, Conrad

Giessæ Hessorum, 1611

Caput I. De Definitione Dialecticæ.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56580](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56580)

LIBRI PRIMI
DIALECTICÆ,
DE INVENTIONE.
CAPUT I.

De Definitione Dialecticæ.

DIALECTICA est ars ratione bene utendi.

Definitum hic est Dialectica. Dicitur I. Dialecticæ

Græco verbo Διαλέγεσθαι, quod idem est ac λογίζεσθαι, seu τῷ λόγῳ χρῆσθαι, hoc est, ut Plato loquitur, ratione bene uti, sive ratiocinari. Philippus

Διάλεγεσθαι est differere sive colloqui cum aliis collatis opinionibus, Germanicè: Sich mit etlichen andern vnderreden: vel: Engentlich von einem ding reden/ Unde nomen Διαλεκτική. Germ. etiam

Vnderredkunst/ ein Vnderrichtkunst. At notatio hæc angustior est, quia Dialectica natura & essentia non consistit tantum in colloquendo, sed potissimum in ratiocinando: sive id fiat μετὰ ἑτέρου cum alio, externo sermone

sive μετὰ ἑαυτῶν, intus, secum, in seipso, ad sese, pro seipso & semetipso, solitaria mentis cogitatione variè discurrendo.

Respicit verò Philippus Dialecticæ usum principalem externum, qui est in interrogando & respondendo, opponendo, resolvendo & docendo. Ramus autem operationem ejusdem internam, quæ absolvitur ratiocinando.

Eodem sensu dicitur & Logica.

A Gra

ut est, ut esse. 12

quo fertur Diali.

A Gracâ voce λόγος, qua & sermonem θεω-
 ϕοεικόν externum, seu orationem, & præcipue εν-
 Νεφρον internum, seu rationem sive ratiocinationem
 significat. Vnde primario ars rationis, secundario vero ars
 orationis erit. Hec enim Symbolum rationis est, & de ratione
 manat. Germanicè vero non male dixeris ein Vernunft-
 kunst / verständiglich ein ding nach Sinn vñnd
 Vernunft zu handeln. Quia omnes rationis vires in
 differendo complectitur, & præceptis suis explicat. Dicitur &
 ναρ εζοχλω à sine & usu organum. Quia est ars instru-
 menta differendi ad res quas vis bene cognoscendas fabricans,
 Et ηρω & παιδίας, ηδη διδάξεως, modus insti-
 tutionis & doctrina, quo omnes artes & scientia tradi ac
 propom rectè queant. (Qua tamen postrema denotationes a-
 lieniores aliquantum videntur.)

[Cæterum hinc observanda duo. I. vocis Dialecti-
 cæ & Logicæ πολυσημία I. Logica generalissimè ac-
 cipitur pro tribus artibus generalibus. Grammatica,
 Dialectica & Rhetorica. Quæ vulgò artes Logicæ, eò
 quod vox λόγος tum rationem, tum orationem si-
 gnificat, appellantur. II. Utraq; tum Logica tum
 Dialectica accipitur generaliter pro naturali ac in-
 nata vi sive aptitudine ratione utendi. Quæ dicitur
 aliàs Dialectica sive Logica naturalis, qua homines
 sine artium præceptis differunt. III. Pro tota arte
 differendi, præceptis ordine & methodicè dispositis
 constante. Quæ dicitur aliàs Dialectica Artificialis
 & Docens. IV. Specialiter pro habitu, praxi & usu,
 ex præceptionibus Dialecticis comparato. Quæ di-
 citur aliàs Logica operans seu utens: quod applicet
 præcepta ad praxin & usum. V. pro præceptis Dia-
 lecticæ ac Logicæ ab autore aliquo conscriptis. Quo
 sensu dicitur Logica Rami, Dialectica Philippi, &c.
 VI. præfissimè pro doctrina differendi ex probabi-
 libus sive pro Syllogismo communi ac contingentibus
 qui

qui propterea in specie dicitur Dialecticus sive Logicus. Itaq; II. observandum: Quod Ramo Dialectica & Logica eodem sensu dicuntur, idq; per Synecdochē generis pro specie: At Philippo & Aristotelicis hoc modo differunt: Dialectica est ars differendi de quolibet rhemate ex probabilibus, cujus methodum Aristoteles tradidit in Topicis. Logica verò est ars differendi tum ex probabilibus tum ex necessariis. Quamquam non in propriā, sed in latiori significatione Dialectica nonnunquam pro universā Logica ab ipsis etiam Aristotelicis sumitur.] *M*

Ars quid

Definitio ipsa constat Genere Forma & Fine. I. Generis vicem obtinet particula Ars. Ars est, quia ei Definitio artis competit: quatenus Ars est Methodica comprehensio & dispositio preceptorum homogeneorum, catholicorum, perpetuorum, ad finem utilem in vita tendentium: seu cum Luciano & Quintiliano. Τέχνη ἐστὶ σὺν μακροῦ ἀψέων ἐγγεγραμμένα μέρων πρὸς τὸ τέλος. ὁ δ' ἄριστος τῶν ἐν βίῳ: Ars est ordo certarum propositionum executione cognitarum ad finem utilem in vita. Quod si Ars accipitur in stricta significatione, quatenus definitur ab Aristotele l. 6. Ethic. c. 4. habitus cum vera ratione effectivus competit tantum propriè artibus mechanicis. Et ita Logica non est ars, sed arti similis: considerata scilicet respectu τῆς ἐχούσης habitus seu artificis & ratione preceptorum, quae omnium reliquarum artium tractationem constituunt. Itaq; 1. nec Logica propriè est scientia, nisi quatenus latè pro quavis cognitione sumitur, cum propriè & strictè scientia sit habitus demonstrativus ex causis. Logica non scientia, sed τὸ ὅτι ἐπιστήμη modus scientia erit. Nec 2. est propriè habitus, nisi quatenus Logica in mente artificis operantis, vel respectu habitus consideratur: cum quā est comprehensio methodica preceptorum &c. Habitus genus sit remotius. Nec 3. est propriè Instrumentum, nisi ratione finis & usus: cum Logica sit in predicamento Qualitatis: Instrumentum verò in predicamento Relationis. Definitio autem

& definitum debent esse in eodem predicamento. II. For- ”
ma sive Differentia specifica consistit in ratione bene utendo. ”
 Hoc ipso enim 1. Dialectica absolvitur, & in eo esse suum to- ”
 tum habet: nec non. 2. ab aliis omnino artibus & scientiis ”
 discernitur: Sola namq; Dialectica docet rationem & viam, ”
 quomodo ratione bene uti, differere, ratiocinari, docere possi- ”
 mus. Artem bene differendi non nominamus: tum quod 2333 ”
multi in verbo differere trahi concurrunt: tum quod necessa- ”
rio aliud nil hic significet quam τὸν λόγον καὶ οὐδὲν ἄλλο 33 ”
ut. Quid juvat ergo adhibere in definitionibus verba im- ”
 propria, cum habeamus maximè propria. Bene additur, non ”
 ad generalem artis ὡς ἀρετῆς exprimendam: verum 1. ”
 ad differentiam Logice Artificialis & Naturalis. Omnes e- ”
 nim homines natura differunt sed non bene, rectè, perspicue, ”
 constanti rationis usu. 2. ad differentiam Sophistica. Sophi- ”
 ste namq; etiam ratione utuntur & differunt, sed non bene: ”
 Verum perversè ac malè, cum studio decipiendi ac fallendi, ”
 III. Finis Dialectica cum forma coincidit. Adaquatus ”
 namq; proprius & essentialis Logice finis est bene ratione uti, 30 ”
 quia omnes Dialecticae preceptiones ad hunc scopum ultimum ”
 tendunt ac aspirant, ut bene ratione uti doceant, quo ipso et- ”
 iam consumuntur & absolvuntur. Quod verò Philippus for- ”
 mam & finem Dialectica constituit in rectè, ordine, & perspi- ”
 cue docendo: eo ipso usum Dialecticae præcipue externum re- ”
 spexit, non internam perfectionem expressit.

CAPUT II.

DE DIVISIONE DIALECTICÆ;
& Inventionis ac Argumenti Defi-
nitione.

I. Partes Dialecticæ duæ sunt: In-
 ventio, sive Inventrix: & Judi-
 cium, sive Judicatrix.